

Дзеле вялікага недахвату паперы, газэта часова выходзіць тры разы на тыдзень: у панядзелак, сераду і пятніцу.

НА СХОД!..

На сход, на усевародны, грозны,
 бурны сход
 Ідзі аграблены, закованы народ!
 Як роуны ідзі жыхар між роуных
 жыхароў.
 Аддай на суд свае усе крыуды,
 сьлезы, кроў.
 Аб вечным катаваньні, здэку
 далажы.
 І пакажы на курганы і на крыжы.
 І аб раскопаных магілах не забудзь,
 Як груганы тваіх там прэдкаў
 косці рвуць.
 Як гналі пот с цябе паны і каралі,
 Як гналі проч цары з радзімае
 зямлі.
 І як крывауюць раскаванне рабы,
 Як ты упадаеш з непасільнай
 барацьбы.
 Як Бацькаўшчыну тваю рэжучь
 на кускі,
 Як гібнеш ты ад катняе рукі.
 Аддаць усе на суд на усевародны
 сход
 Ідзі аграблены, закованы народ!..
 Янка Купала.
 Смаленск, 29/х 1918 г.

павінны замяніць барышні вышаўшыя з чынавенства і вышэйшага грамадзянства.

Пясьля 1864 году нахлынула у наш край расійская інтэлігенцыя, як чыноунікі, настаўнікі і папы. І мы добра іх знаем па іх п'янству. Ведаем, што такая інтэлігенцыя не магла мець велькага уплыву на народ.

У сямі як інтэлігэнта, так і простага народу аўторытэт бацькоў стаяў вельмі нізка. Гэта няпрызнаваньне аўторытэту старшых пераняслося з сямі у школу. Школа перад вайною развалілася, і ніякія заходы не маглі яе напавіць.

Што тычыцца рабочых, то іх стан, у параўнаньні з станам заходніх рабочых, быў вельмі дрэнны. Усякае іх стараньне палепшыць свой стан цяжка каралося. Ангельскі прамысловец, каторы у сябе вельмі добра аплачваў рабочага, даваў яму магчымасьць жыць „буржуем“, у Расіі нават у найдаходнейшых прамысловых закладах не палепшаў яго стану, а пяцьце да гэтага караў разстрэламі, як гэта было на Лені і Бадайбо. З селяніна выціскалося усе, што толькі можна было.

Селянін і рабочы былі тым голым пролетарыятам, на каторы аперся у Расіі бальшавізм.

Да гэтага трэба дадаць, што ня рускія народы ня мелі ніякіх культурна-нацыянальных правоў і сваім недавольствам шмат памаглі развалу Расіі.

Дзякуючы адсутнасьці у сямі аўторытэту, дзеці буржуаў, каторым захацелася як хутчэй стаць так багатымі, як былі іх бацькі, бо чакаць на спадкі пасля іх сьмерці, яны ня мелі сілы, першымі зрабіліся бальшавікамі і разам з сваімі бацькамі на сваю і іх карысьць вялі спекуляцыю. Рабочы і селянін спадзяваліся палепшэньня свайго стану, а інародцы вызваленьня з пад страпэннага кацапскага уціску.

„Голы разбою не баіцца“, кажа беларуская прыказка. Тое, што не магло зрабіцца у Эўропе з вялікім аўторытэтам інтэлігенцыі і духавенства, з добра абяспечанымі рабочымі і сялянамі, з правамі для інародцаў, тое сталася у беднай і духоўна і матэрыяльна Расіі з яе 99 прыдушанымі народнасьцямі.

У канцы усяго гэтага трэба зазначыць, што вайна, каторую вядзе народ, несьведомы яе мэту, зьяўляецца у яго вачох простым зладзействам і мае вельмі шкодлівы уплыў на яго псыхіку. Бо калі можна рабіць велькіе знішчэньні на вайне, то чаму-ж ня можна рабіць меншых у сябе у дома? Велікарусы захварэлі псыхічна. На гэтую хваробу яе зьявляю увагу амэрыканскага дэлегата маскоўскі гарадзкі галава Астраў у 1917 г. А яшчэ у пачатку вайны вядомы маскоўскі профэсар судзэбнай мэдыцыны М. сказаў сваім слухачом у унівэрсытэці Шаняўскага: „баюся што посьле гэтае вайны павялічыцца лік крыміналаў у Расіі, як гэта было і посьле Японскае вайны“. А што можа быць большым крыміналам, як не грамадзянская вайна?

X.

12—IX 1919 г. Менск.

Уражэньні з Гродзеншчыны. (Працяг).

Перад гэтым я зазначыў, што у Гродзеншчыне руская культура зьнішчана дапчэнтку, а беларускае саусім ня відаць. Затое шырыцца польская культура, я бы сказаў, робіцца перахварбоўка Беларусі з маскоўскае хвары у варшавскую. Конкрэтны прыклад гэтага я буду мець магчымасьць прыгавіць далей.

Бальшавікі не пасьпелі у М. нічога зрабіць у пачатку гэтага году, як пачалася іх барацьба з легіонамі. Мясцячко М. было на фронце блізка два тыдні. Прыдзе разьведка награвяцьці пойдучь. Шмат хто ад гэтага нават захварэў. Легіонэры помесьцілі тым, хто рабаваў і нішчыў маенткі і шмат хто з хпіцаў чужога добра наклаў галавою. Аб гарце і вырабе скуры я ўжо не гавару.

Ведама, што пры гэтым разам з тым, хто напаўна быў варт кары, пацярпело і шмат нявінных, бо калі нават суд прысяжных часта засуджваў нявінных, то дзе-ж тут разьбіраць вінаватага ад нявінага у час барацьбы? Ведама, што гэтыя ахвяры нявінных праз іх крэўных маюць уплыў на народ і робяць наагул яго настрой у стаўленьні да новай улады.

Сяло Л. страціло застрэленымі, ці забітым 7 чалавек. Гэтае сяло блізка усе з уцекачоў. Уцекачы

гэтыя летам 1918 году на насенне куплялі і пазычалі збожжю у гаспадара мястэчка М., каторы мае усяго 4 дзесяціны грунту. У восень, як толькі гаспадар гэты зъеззе у гумно, — гумно яго згарэла. Уцекачы гэтыя, насякшы у Масковіі духам нішчэньня, рабавалі маентак п. В.

Трэба сказаць наагул, што уцекачы, вярнушыся да сябе і будуучы сабе хаты, ніштаць неміласэрдна будынкi другіх, яшчэ ня прыехаўшых суседзяў, асабліва з маенткаў.

Цікавыя выпадкі здарваліся пры выбіваньні бальшавіцкага духу. Арэштваных звычайна у дарозе разстрэльвалі за тое, што яны нібы-то хацелі уцячы. Нехта Палех, пачуўшы страляніну, упаў як-бы няжывы. Яго паншурхалі пагамі, каб даведацца, ці забіты, і ад'ехалі, бо ен не варушыўся. Тагды Палех устаў і прышоў у свае сяло, але на яго данясьлі, і на гэты раз ен ужо ня вырабіўся.

Насколькі бальшавікі не насыпелі пусьціць глыбока чэрэньня у мяст. М. відаць з таго, што настаўнік школы О. не адтрымаў ад іх жаднай пэнсіі, а як мы ведаем, бальшавікі шчодро сыпалі грашмі на школы. Другі выпадак яшчэ больш цікавы. Мешчанін № быў сакрэтаром аднаго вясковага камітэту. Убачыўшы няпэўнасьць бальшавікоў, ен найшоў у настаўніка, а з прыходам легіёнэраў, вярнуўся да хаты. Аднак на яго данясьлі і ен быў арэштаваны. Яго завязьлі

у адзін фальварак. З размоваў паміж сабою легіёнэраў ен дагадаўся, што заўтра па дарозе яго мелі страціць. На шчасьце для яго гаспадыня фальварку была яму знаема. Ен разгаварыўся з ёю, расказаў усе пра сябе і прасіў, каб яна яго выратавала. Яна сказала, што для гэтага патрэбны два паручыцелі. Як раз у гэты дзень прыехаў Г., каторы добра знаў №. Дзякуючы гаспадыні фальварку і паручыцельству Г., № на другі дзень быў выпушчаны.

З прыходам легіёнэраў вайшло у сілу вялікае право, без якога ня можа існаваць культура — право уласнасьці. І за гэта удзячна легіёнэрам усе пачцівае і жывучае працаю насяленьне краю. Аднак пры абароне гэтага права часта бываюць вельмі акрутнымі.

У самы дзень майго выезду з М. мне казалі аб адной кражы. На вакзале я як раз пазнаеміўся з чалавекам, каторы бы абкрадзены. Справа была такая. У аднаго гаспадара, Ваукавіцкага павету, службы батраком дзяцюк родам з пад Навагрудка. Хлопец службы пару месяцаў і быў вельмі ціхі. Але аднаго разу, пайшоўшы баранаваць у поле, не вярнуўся, а п'ехаў да бацькоў і па дарозе прадаў каня за 1000 рублёў (конь быў варт найменш 4 т. руб.). Адзін гандляр злы на хлопца, чаму не яму прададзены конь, данес на хлопца. Пры арэшце хлопец бараніўся і хацеў страляць з рэвольвера. Рэвольвар у яго адабралі і па-

чалі яго так катаваць, што за колькі дзен па дарозе у горад С. ен намер.

(Працяг будзе)

Д З Е Ц І.

*Гляньце! Вось там за гарою
Маленькая школка стаіць;*

Дзеткі туды грамадою

Бягуць, каб навукі здабыць.

Кніжкі прад ім раскрыты

І дзіўныя казкі снуюць.

Шмат што аб долі забытай

Гаротнага людю няюць.

Сэрцы дзяцей пад напевам

Той сумнай нядолі бацькоў,

Сеюцца новымі пясёкам

Каханьня да родных братоў.

Хай-жа растуць нашы дзеці,

Для славы нехай нам растуць;

Знаюць хай усе, што на сьвеце

Народ-беларусы жывуць!

Габрыэль Эмга.

3 газэт.

Українські соцыяль-дэмократы пра Расію.

Газэта украінскай соцыяль-дэмократычнай партыі „Вперэд!“ што выдаецца у Альбове, выясьняючы тое палажэньне, якое утварылося цяпер пад Кіевам, дзякуючы заняцьцю яго Дзнікіным, піша:

Нашаю кіруючаю політычнай думкай мусіць быць адно: *незалежная Украіна*. Усе, што можа паставіць незалежнасьць Украіны на пэўных, трывалых асновах, усе, што спрычыняецца да ўтварэньня незалежнай, самабытнай Украінскай дзяржавы—усе

Стары будынак.

(Апавяданьне).

I.

Гэта было за год перад вайной. Чыноўнік Дзіружыцкі службы на пошце. Службу ен доўга, часна, шчыра. Перш дробным чыноўнікам, а апасьля, як пастарэў, дык выдаюць касы зрабіўся. Выдаваў грошны, і усе яго ведалі і заўсёгды шанавалі.

Бывала шмат народу з грашмі прыдзе. Ну, вядома, калейка. „у затылак“ становіцца, чакаець свайго часу. Дзіружыцкі за гэтым дужа глядзеў і калі хто не у чарод прэцца, дык таму, бывала, уляціць.

— А ты куды лезеш? Што ня маеш часу пастаяць, ці што? Як жа народ стаіць? А ты ня маеш часу? Ці ты лешы, як усе? Ці цябе матка, бацька не муштравалі, што ты такі удаўся? І колькі не кажу, хоць разапрыся,—цяпер адзін, апасьля другі палезець!

Гэтак, бывала, павучаў Дзіружыцкі. Той ужо схаваўся і стаў „у затылак“, а Дзіружыцкі усе яму не даруе.

А народ усе чакаець. Тагды Дзіружыцкі і к народу зьвяртаецца:

— Ну, вы-ж размяркуйце самі—ці можна так рабіць? Усе-ж роўна, кожан цярпіць і чакаець свайго часу. Грошны усім трэба. Чаго-ж лезьці на ражон?

— Доўжо, до! Будзець вам! Давайце ужо нам грошны, бо некалі чакаць,—кажуць людзі.

— А мне што? Грошны не мае. Хіба мне іх шкода? Выдам ужо вам, а я к таму кажу, што ня трэба лезьці праз калею.

Так казаць Дзіружыцкі і пачынае выдаваць грошны. Але зноў—якаясь кабета узяла грошны і рас-

пісалася гэтак: „па даверыю палучыла Ганна Андросова“. Вядома, Дзіружыцкі не праглядаеў гэтага. Ізноў ен доўга навучаець кабету, а народ цярпіць. Толькі што і гавораць, што як пастарэў пан Дзіружыцкі, дык дужа стаў ахвотны на разгаворы і павучэньні людзей.

А тут яшчэ запамінаць стаў дзед, згубіў памець, больш грошны выдаваў людзям, чым трэба. І добра яму, што людзі сумленныя прыдарываліся і вярталі яму грошны. Пра усе стало ведама начальніку,—ен і падаў старога на пэнсію.

Дзед Дзіружыцкі і яго жонка апасьля таго не багаты сталі на грошны і перайшлі на жыцьце на кватэру да аднаго гэтак сама чыноўніка, узялі туды і сваю батрачку Марысю і пачалі сабе жыць у двух пакоях. Свой будынак яны прадалі гандляру Трускоўскаму.

Трохі-патрохі Дзіружыцкі і саўсім загубіў сваю памяць. Ен ані ня помніў, што калі прыдарылося—ці учора, ці за дзень да таго,—але ніяк ня мог запомніць свайго старога будынку, гдзе ужо жыў Трускоўскі з сваёй жонкай. Новую-ж кватэру ен часта запамінаў і не хацеў да яе вяртацца.

Часта ен адведаваў гандляра і думаў, што будынак не гандляроў, а яго, Дзіружыцкага. Баба Дзіружыцкага, Кацярына, проста змарылася, прыглядаючы за сваім мужам.

— Глядзі, Марыська, ты за старым!—наказвала яна дзеўцы.—Глядзі, каб з ім чаго не прыдарылося. Вядома, зьдзяцініўся дзед, прыглядаць трэба яго.

— Дык я-ж гляджу, панечка, але за ім ня угледзіш. Во ізноў кудысь пайшоў,—адазвалася Марыся.

— Яно гэтак,—казала пані Кацярына.—Сапраўды ен ніколі нікуды і не хадзіў, як да свае апошныя хаты, аднак сэрца мае не спакойна, калі яго няма.

гэта ляхыць у інтарэсе развіцця і будучыны як Украіны, так і дэмакратыі і сацыялізму...

Толькі тагды, калі у сэрцы Украіны, у Кіеве, забье магучы пульс незалежнага украінскага політычнага жыцця, толькі тагды гісторыя Украіны і цэлага Усходу Еўропы выйдзе з цяперашня хаосу на ясны паўны шлях.

Не выведзе яе на гэты шлях жалезная крывавае дыктатура саветов, аснованая на штыках. За няяснаю, неабмяжованаю, аморфнаю рэспублікаю саветов віднецца даўнейшая „едная, недэблмая Расія“... Няясная, неабмяжованая усерасійская рэспубліка асабліва грозная і небяспечная для народаў Усходу Еўропы, што цяпер паўстаюць да політычнага жыцця, каторыя перш за ўсё мусяць запыніць сабе волю і незалежнасць.

А што-ж казаць пра Дэйкіна, пра цэлую імперыялістычную, захватную, разбойніцкую Расію Сазановых і Маклаговых, да каторай з такімі сымпатыямі звяртаецца уся Еўрапейская рэакцыя?! Тут яўна і сьведома выступае даўнейшая Расія, каторая была турмою народаў, а адначасна магучай сьцяною сусветнага ладу і парадку. Уваскрасенне тае Расіі, як бы яна слабе не называла, якіе б яна ня прыбірала формы,—гэта сьмерць Украіны, сьмерць для вызваленых з царскай няволі народаў, гэта вечная паправа для дэмакратыі, для міру, для сацыялізму.

В гэтую Расію няма ніякіх згаваў, няма ніякага міру, ні кампрамісу!

Адказ польскіх сацыялістаў расійскім с. р. на Беларусі.

З прыходам польскага войска у Менск, менскіх расійскіх с. р. звярталіся лістам к П. П. С. з скаргаю, і вось які адтрымалі адказ:

„Дарагія таварышы!—пішуць тые посьле звычайных, сацыял. слоў гжэч-насьці,—з лісту вамага можна бачыць, што вы лічыце народ беларускі

за народ расійскі, што вы адкідаеце саусім існаваньне беларускага руху, дзеле чаго і процэнт расійцаў (людзей, гаворачых па-расійску) у лісьце вашым вельмі набоольшаны.

Адкідаючы захватныя пляны польскай буржуазіі, прызнаючы поўныя правы Беларусі, знаходзім, што гэтае самае павінны прызнаць і расійскія сацыялістычныя партыі. Нажаль, у лісьце вашым мы ня бачым паўнага у гэтым разе пагляду, што аднак было-б для нас вельмі важна дзеля таго, што як сьведчаць выдомуе нам факты, некаторыя прадстаўнікі вашай партыі прызнаюць літоўска-беларускія землі за частку расійскай дзяржавы“.

Беларускія палякі аб Беларусі.

Ужо цэперся у Вільні выходзіць тыднёвік „Ziemia Wileńska“, а 21-га верасьня зьявіўся у Менску падобны тыднёвік „Zogza Mińska“. Як відаць па адрэсе друкарні, выдаюцца яны абодва у Вільні і адначасна выдрукавалі артыкул аднаго зместу, мабыць, аднаго аўтара, толькі у першым ен завецца „Budowanie Polski“, а у другім проста—„ад рэдакцыі“. І вось што мы там чытаем аб Беларусі:

„Льозунг незалежнай Беларусі, падняты беларускімі дзеячамі, каторыя бачаць у тым льозунгу верх сваіх жаданьняў да адраджэньня уласнага народу, пры цяперашнім стане немаль поўнай русіфікацыі культурнай беларускага народу і пры няўмерна шчуплай лічбе роднай беларускай інтэлігенцыі,—есьць часова адарванаю ад жыцця мараю, есьць ідэйні будучыны, каторая толькі паступова можа быць здзейсьнена на падставе вызваленьня краю і народу е-над уплываў маскоўскіх, забеспячэньня яго ад новага забраньня Расіі і запэўнэнасьці яму падставаў

да вольнага развіцця культурна-нацыянальнага пад аякунчымі скрыдламі дэмакратычнай Рэчы Паспалітай Польскай“.

А перад усім, мусім мы зазначыць, нашыя палякі павінны памятаць, што яны на Беларусі, а не пад Кракавам, і быць тактоўнымі, а аб тым, каб мара аб незалежнасьці перастала быць мараю, па-стараюцца беларусы...

Прывітальная прамова Я. Пілсудзкага.

19 г. верасьня, а і гадзіне ў дзень, Начальнік Польскай Дзяржавы Я. Пілсудзкі адказаў у Шляхоцкім Даме на прывітаньні розных дэлегацыяў м. Менску. Кароткі сэнс прамовы Начальніка П. Дзяржавы быў гэтакі: „Шчыра дзякую за выказаньне мне, як Галаве Польскага Войска і Польскай Дзяржавы, прывітаньні. Як сын гэтае зямлі, я добра ведаю гаротнае палажэньне яе, якое было заўсёды доляю яе насяленьня. Дзяды нашыя не бачылі ніколі нічога лепшага за гвалт, мукі і злачынствы. Кожнага ляхара гэтай зямлі прымушалі прызнаваць тое, што яму гвалтоўна дыктавалі. Радзіліся людзі у няволі, радзіліся нявольнікамі і не маглі дыхнуць вольна, як іншыя людзі. Надыйшла гэтая вялікая вайна, вялікая хваля разрухі. Яна пракапілася па гэтай зямлі ад краю у край і на працягу 5-х гадоў тутака гуляў самы злы гвалт над душама і сэрцама

— Во зараз, панечка, гаршкі памыюды і пайду да гандляра. Знама, ен там, як і заўсягды,—казала Марыся.—А вам, імосьцейка, бяда з ім. Дзякуй Богу, там добрыя людзі за ім прыглядаюць калі прыходзе.

II.

У будынку Трускоўскага толькі папалуднавалі. Снаха памыла гаршкі. Маладзіца—гандлярыха села за рукадзельле, а гандляр меу звычай трохі пахрапці апасьля палудня. Толькі ен заснуў, аж нехта заступіў у дзьверы. Дзьверы былі зачынены на крук.

— Адчынеце, чаго зачыняеце дзьверы? Ад хадзіна заперліся?

— Бачыш, гэта-ж Дзіружыцкі прышоў? Ен-жа разбушанаецца, дык і Васіля разбудзіць. Ці адчыніць, ці ня пушчаць? казалася снаха.

— Адчыні,—усе роуна ня сьпіхнець: лепей адчыніць.

— Я вам кажу, адчынеце дзьверы!—крычаў, стукаючы кулачком, стары.

— Зараз адчынім!—гаворыць снаха і адчыняе.

Увайшоў пан Дзіружыцкі. На ем быў капялюш, колісь зялены, а цяпер аблезлы ды рыжы ад сонца. Сівые валасы тырчэлі с-пад капялюша, а гэтак сівая з жоўтым барада была узлажмочана. Вочы глядзелі са злосьцю, бо дужа загнуваўся дзед.

— Сярод дня зачыняюць дзьверы!.. Хіба злодзея баіцесья, ці яшчэ якога чорта? Ад самога хадзіна зачыніліся. Ці есьць у вас што у галаве?!

Дзядулька пачаў наказваць, што ня трэба дзвёры зачыняць у поўдні, але нешта замінуўся.

— А госьці дарагія!—убачыў ен дзвёх кабет, зьяну капялюш і паказаў валасы, як лохмы.

— Нешта-ж я доуга вас ня бачыў. Ну, сядзьце, пагаворым!—Дзед пасадзіў снаху на канапу.

— А гэта якась радня ваша?—зірнуў ен на маладзіцу.

— Ну, здарова, здарова!—паглядзіў маладзіцу, а яна сядзела на нізкім табураце.

— Рукадзельніца,—пахваляючы, кажаць дзед,—рукадзельніца!—і ен нагнуўся, каб яе пацалаваць. Цмокнуў яе, аж тая засаромелася.

— Так, так, працуй!—і пашоў у другі пакой, мусіць, шукаць сваю жонку.

— Кацярына!—клікаў ен, шукаючы па пакоях,—куды ты запрапасьцілася, ніяк цябе ня знайдзеш?!

— Хвароба яе ведаець, куды яе занясла!—сказаў ен, прышоўшы зноў да кабет.

Вышаў у сені і стаў гукаць батрачку.

— Марыся, Марыся! Гдзе ты? Самавар час наставіць. Госьці прышлі.

— І Марыся няма,—гаворыць дзед, увайшоўшы да кабет,—як у воду, згінулі! І самавара некаму наставіць, гасьцей дарагіх гарбатай напіць.

А маладзіца з снахой і шкадавалі і забаўляліся старым.

— Паглядзеце, дзядулька, можа яны у сале? Вы-ж туды яшчэ не хадзілі.

Пайшоў дзед у сальо. Гадзіннік быў у салі стары, сьдэнны, і трэпчына на ем ішла праз дванастаную і шостую гадзіну. І колькі разоў ня ішоў дзед па салі, столькі, сьляпуючы, глядзеў старымі вачмі і лічыў трэпчыну за стрэлку, што паказвае шэсьць гадзін, і кожны раз казаў:

— Шэсьць часоў.

Вярнуўся у сталовы пакой.

— Можа яны на дварэ?—кажаць снаха.

— Чаго яны на дварэ?

— Глядзяць курэй, качак.

Паслухаў дзед, пайшоў на двар.

В. Бруевич.

(Канец будзе).

жыхароу. Усе мары, усе ідэалы, усе лепшае забівалося у душах людзей, або пакаралася таму, чаго вымагалі гвалтаўнікі. Польскае войско, якім я маю гонар камандаваць, усюды нясе вызваленне і свабоду. Польшча ідзе на акраіны ня дзеля таго, каб навязваць сваю волю. Я выдаю адозву, падцьверджаную вышэйшаю уладаю — Польскім Соймам, што гэтай зямлі ніхто і нічога гвалтам накідаць ня будзе, яна будзе вольнаю і само насяленьне вырашыць формы свайго політычнага быту.

Я даю слово і трымаюся яго моцна. Насяленьне будзе паклікано да выбараў органаў мясцовага самаупраўлення, а затым надойдзе час, калі вы зможаце выказаць свае думкі і пажаданні аб дзяржаўным ладзе. І у першым і у другім выпадку дана будзе поўная свабода, без усялякіх рэлігійных, нацыянальных, або класавых абмежаванняў. Я буду гардзіцца Польшчай, польскім войскам і самым сабою, калі змагу даць гэтай зямлі найвышэйшы дар, з якога яна столькі часу не карысталася, — дар свабоды. Жадаю вам поўнага ўспеху у працы, якая, у атмасферы поўнае свабоды, зьеднае усіх. Пакуль я буду камандаваць польскім войскам — я гарантую вам дакладно-

ваную свабоду. Я веру і спадзяюся, што гэтая зямля, як асобная адзінка, займе належнае ей месца ў сусветным ліку дзяржаўных народаў“.

У адказ на гэтыя словы доўга грывелі дружныя вітальныя поклікі у чэсьць Начальніка Польскае Дзяржавы і Галавы Польскага Войска.

Канец парцэляцыі у Польшчы.

Як ведама, Сойм польскі ўхваліў аграрную рэформу, на моцы якой кожны земляўласнік мае право ня больш, як на 180 гектараў зямлі. Рэшта зямлі пераходзіць на выкуп у рукі безземельных і малаземельных сялян, каторым даецца доўгатэрміновы крэдыт.

Відаць, што земляўласнікі, каб ануляваць новы закон, пачалі распарадаваць маенткі заможным сялянам, рабіць парцэляцыю сваіх маенткаў, бо малаземельныя і безземельныя купіць зямлі за гатоўку ня могуць.

Урад дзеля гэтага прымушаны быў выдаць 2-га жніўня 1919 года распараджэнне аб забароне парцэляцыі без пазвалення ўраду.

Гэтае распараджэнне правая прэса прыняла з абурэннем.

Z.

БЕЛАРУСКАЯ КРОНІКА.

БЕЛАРУСКИ ХОР.

Концерт 19 верасня у гарадзкім тэатры ў прысутнасці Начальніка Польскай Дзяржавы. Урачысты вечар 19 верасня быў поўным трыумфам нашага вядомага хору. Няупынная праца п. Цыраўскага на гармонізацыі народных беларускіх песняў да бесканечнасці павялічвае рэпертуар хору. Перад поўным тэатрам святочна настроенай публікі было выканана шмат рознахарактарных сьпеваў: польскі, сольныя выступленні, трыо, гімны; першы раз хор выканаў „Звон“ (сольно-сопрано) — музыка Цыраўскага на словы маладога поэта К. Паступовае нарастаньне гукі званоў і такое-ж паступовае замірванне іх у канцы песні удалося, як мае быць. Паміж сьпевамі беларуская дэкламацыя дзядзючкі Г. Мора кветак і гром апледысмантаў, а ў канцы концерту магутны, будзільчы гімн „Краіну родную“...

Гэты хор мы павінны паказаць па усіх нашых месцах і мястэчках на провінцыі, каб шырокія масы народу маглі бачыць і чуць цудоўнае харавое нашай уваскрасаючай культуры. Мы гэта кажам у другі раз. Хор трэба матэрыяльна паставіць на ногі і даць яму магчымасць пераезду па чыгунцы зараз жа хаця б у такія месцы, як Вільня і Горадзен. Дагэтуль моладзь наша пад рэгенствам п. Цыраўскага прадуе з вялікае любасці да родных сваіх сьпеваў. Гэтай рабоце трэба памагчы. Пажадаем, каб наш Менскі Нацыянальны Камітэт заняўся гэтым у першую чаргу. А хору нашаму можам толькі пажадаць яшчэ большага штукарскага росквіту.

Знаемь.

Політычныя навіны.

Паход на Петраград.

РОТЭРДАМ. З Гэльсінгфорсу паведамляюць, што прыбыло шмат тысячаў войска Антанты, якія маюць аблажыць Петраград. Адначаснае наступленне саюзнікаў на Петраград і на паўночную Расію чакаецца з дня на дзень.

Мірныя перагаворы Эстоніі з Расіяй адложаны.

РЫГА. 19-IX. (Радыятэл.). Дэлегаты Эстоніі запрапанавалі адлажыць перагаворы з бальшавіцкаю Расіяю аж да паразумення яе з Фінляндыяй, Латвіяй і Літвой. Калі б гэтыя дзяржавы згадзіліся на пропозыцыю пачаць перагаворы, дык Эстонія прылучыцца да іх. 18 г. месеца а 7 гадзіне у вечары перагаворы былі перарваны.

Заняцьце Ямбургу.

ВАРШАВА. Паведамляюць з Гэльсінгфорсу, што войско паўночна-расійскага ўраду заняло место Ямбург у 150 кільмомэтрах на паўднёвы-захад ад Пётэрбургу. Перамога гэта залежыць ад рэарганізацыі фронту пад Нарваю і дапамогі ангельскай.

Аб адносінах польскага ўраду да Дэнкіна і Петлюры.

У сэймавай камісіі загранічных справаў адбылося пасяджэнне усіх сэймовых клюбаў. Абгаворвалася справа адносін польскага ўраду да Дэнкіна і Петлюры. Прысутны на

пасяджэнню віцэ-міністар загранічных справаў паясьніў, што польскі ўрад не рабіў дапамогі Петлюры і нічым не абавязаўся у гэтым сэнсе. Што датычыцца Расіі, дык польскі ўрад залежыць ад Антанты. Аб дапамозе Дэнкіну маглі-б быць гутарка толькі тады, калі-б Дэнкін формальна заявіў, што зракаецца усялякіх прэтэнсіяў да Усходняй Галіцыі і Холмшчыны. За ім прамаўляў ад імя народна-нацыянальнага саюзу кс. Лютослаўскі, які даводзіў, што ядыная рэальная сіла на усходзе будзе Расія, што незалежная Украіна есьць мараю; граф Скарбэк гаварыў у гэтым самым духу. Нарэшці п. Станіслаў Грабскі, ставячы справу канкрэтна, выказаў перакананне, што ісьці трэба да беспасрэднай граніцы з Расіяй і гэтую ідэю падтрымваць. Паслы ляўцы: Дашынскі, Ратай і інш. даводзілі, што у інтарэсах Польшчы ляжыць падтрыманьне паўстаючых дзяржаўных твораў, якія адгароджвалі б Польшчу ад Расіі.

Пропозыцыя Чычэрына.

НАУЭН, 19-9. Паводлуг вестак з Рыгі ўрады: літоўскі, фінскі і эстонскі адтрымалі мірную пропозыцыю ад ўраду саветаў. Чычэрын заявіў, што савецкі ўрад не мае замераў анэктаваць прыбалтыцкія правінцыі.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЦЕ.

Ад'езд Пілсудзкіга. Бурмістар м. Менску Доўнар-Запольскі, паведамляе, што Начальнік Польскай Дзяржавы Комэндант Язэп Пілсудзкі пакінуў Менск а 12 гадзіне у ночы 19-га верасня, ахвяраваўшы на карысць бедных места 2500 мар.

Школьная парада па пытаньню аб будучыне мясцовых школ адбудзецца на гэтым тыдні ў акружнага школьнага інспектара.

На гэтай парадзе прадстаўнікі школьных рад пастараюцца выявіць якіх дзів школ, маючых адыйсці да той або іншай абшчыны, так-сама і вучэбны лад будучай школы.

Сярод нямалецляў памяшканьняў. Ад 21-го верасня домаўласнікі і нямалецелі памяшканьняў нясуць аднаведальнасць за невывешаньне на брамах дамоў епіскап жыльцоў, свабодных памяшканьняў, пакояў і размеру арэнднай платы.

Новыя меры. Праз колькі часу ў Менскім округу уводзіцца мэтрычная сыстэма меры і вагі.

Сярод чыгуншчыкаў. Пасля выдачы безработным чыгуншчыкам менскага вузла польскай уладай субсідыі, частка з іх, як нас паведамляюць, выеджае ў сваю бацькаўшчыну — савецкаю Расію.

Лік безработных чыгуншчыкаў даходзіць да 4000 чал.

Рэвізаваць лясы у прыватных уласніках будзь у тым выпадку, калі ня хоцьці на дрывы высечаных скарбовых лясоў.

Пакуль што насяленьне мясцовых ваколіц, з беднага класу, самавольна сячэ дзеля сваіх патрэб дрывы ў архірэйскім лесе і г. д.

Вулічны рух. Ад сёгодняшняга дня вольны вулічны рух цывільнаму насяленьню дазваляецца да 23 гадз. (11 у веч.)

Рэдактар-выдавец

Адв. ЛУЦЭВІЧ.